



УДК: 069.51:737.2(497.11)

М. А. Јелена ПУЗИЋ

историчар уметности
Београд
leposoldatovic@gmail.com

ЗНАМЕЊА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА ИЗ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ

АПСТРАКТ: Узимајући у обзир да је у шоку обележавања стогодишњице Првој светској рата, циљ нам је да направимо преглед предмета у Збирци знамења Историјског музеја Србије из периода рата, као и послератних година, за владавине краља Александра I Карађорђевића, а која су у вези са ратом. Поред српских, осврнућемо се и на страна одликовања додељена српским војницима. У уводном делу даћемо сумарне податке о развоју одликовања у нашој држави за време Првој светској рата, а затим ћемо, кроз поделу на српска и савезничка одликовања, даћи сажети приказ настанка, израде и иконографије сваког одликовања понаособ. У последњем делу изнећемо информације о збирци и из ње издвојити конкретне предмете из овега наше теме. На основу класификације и детаљног увида у збирку закључујемо да Историјски музеј Србије поседује завидан број одликовања, међу којима чак 61 примерак који је у вези са Првим светским ратом.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: одликовање, орден, медаља, споменница, Први светски рат, Србија, Историјски музеј Србије

Узимајући у обзир јубилеј који је у току (обележавање стогодишњице Првог светског рата), циљ нам је да направимо преглед предмета у Збирци знамења Историјског музеја Србије која се тичу једног од најважнијих догађаја у историји. Бавићемо се знамењима из периода рата 1914-1918, као и послератних година, за владавине краља Александра I Карађорђевића, а која су у вези са ратом. Поред српских, осврнућемо се и на страна одликовања додељена српским војницима. Према неке предмете није могуће прецизно датовати, и они ће бити размотрени, ако се зна да су били додељивани за време Првог светског рата. Збирка садржи и изванредан број знамења додељених припадницима непријатељске војске, али она нису предмет овог приказа. Током

Првог светског рата долази до стагнације у додељивању грађанских медаља и ордења у вези са културом и других друштвених одликовања, а са друге стране, разумљиво, повећава се број одликованих ратним и војничким одликовањима. Додељивана су већ раније установљена одличја, из балканских и ранијих ратова, али је успостављено и неколико нових који стоје у изричитој вези са Првим светским ратом. Њихова додела вршила се током рата, али и у годинама по његовом завршетку, у новој држави, под краљем Александром. Велики број је додељен и савезницима, као и страним владарима, а постоје и одређена страна одликовања чији су носиоци били српски ратници.

1. Српска одликовања која су додељивана учесницима Првог светског рата

1.1 Орден Белог орла (са мачевима) (сл. 1, 2, 3)

Краљ Милан је 23. јануара 1883. године, Законом о орденима и медаљама, установио краљевски Орден двоглавог белог орла за заслуге према двору и држави. У периоду 1914-1921. орден је израђиван у радионици Артис Бертран из Париза, а касније, у време Краљевине Југославије, у радионици Браће Игенин.

Основу овалног ордена представља двоглави орао полуотворених, спуштених крила и отворених канџи. Над обема орловим главама је по једна круна. Орао је бело емајлиран, са позлаћеним ивицама и детаљима. На грудима му је црвено емајлирани, овални медаљон, уоквирен златним прстеном. У медаљону је бели крст са четири златна оцила. У надвишењу је сребрна краљевска круна, а између ње и орла плаво емајлирана пантљика. Од 1904. године на реверсу ордена је исписана година 1882.

Код прва четири степена, орао је позлаћен, а код петог је од сребра. Прва три степена имају једнаке димензије, а четврти и пети су мањи. Први и други степен имају златне квадратне орденске звезде.

Трака је црвена, моарирана, са плавим ивичним пругама. Кутија француског произвођача била је беле боје, кожна, са српским кнежевским грбом и ознаком степена на поклопцу. На унутрашњој страни утиснут је натпис: Arthus Bertrand Beranger Magdelaine 46, Rue de Rennes Paris. Кутија швајцарског произвођача, такође бела, кожна, имала је са спољне стране натпис „Бели орао“ и ознаку степена, а са унутрашње „Браћа Хугуенин и Комп. Ле Локле (Швајцарска)“ и исти текст на француском језику.

Декрет за све ордене, па и за Белог орла, био је на хартији величине табака, уоквирен венцем, са амблемом Ордена Белог орла и краљевском круном у горњем делу. Декрет садржи текст указа и орденски печат, пречника 5 цм. У средини печата



Сл. 1



Сл. 2



Сл. 3

је орден и натпис „Краљевско-српски орден Белог орла“.

Краљ Петар I је 28. маја 1915. године указом установио Орден Белог орла са мачевима који се додељује за ратне заслуге. По изгледу је исти као орден без мачева, с тим што су између круне и орлових глава додати златни укрштени мачеви. Такође је организован у пет класа, а у рангу је одмах иза Карађорђевог звезде са мачевима. Исте фирме које су израђивале орден без мачева радиле су и овај, с тим што су им кутије биле истоветне, са укрштеним мачевима на спољној страни поклопца. Међу примерима се јављају две варијанте потекле из париске фирме. У првој, мачеви леже на пантљици, а у другој су изнад пантљике постављени држачи. Француски примерци мањих су димензија од швајцарских, круна је мањих димензија, медаљон има мањи пречник, а година у њему прекрива га целог. На швајцарским примерцима трака обавија мачеве, а година у медаљону обухвата само његов средишњи део.

Током Првог светског рата истакнути команданти српске војске одликовани су овим орденом, као и вицеадмирал Гепрат, 1916. године.

1.2 Орден Карађорђевог звезде (са мачевима)

Овај орден установљен је 1904. године, након крунисања краља Петра I Карађорђевића, а поводом обележавања стогодишњице Првог српског устанка. Карађорђева звезда постала је највише одликовање нове династије, а додељивала се за заслуге краљу и отаџбини, у миру и у рату. Организована је у четири степена.

За време рата орден је израђивала фирма Артис Бертран, чији су ордени мањих димензија. Од 1918. до 1941. скоро исте примерке правила је фирма браће Игенин. Претпоставља се да је аутор идејног нацрта за овај орден био Михаило Валтровић.

Орден је у облику гвозденог крста, са белим емајлираним крацима уоквиреним позлаћеним ивицама. Између кракова крста избијају позлаћени зраци. У средини је округли, плаво емајлиран медаљон, окружен белим прстеном са златним ивицама, на коме је стари грб (црвени штит са белим крстом и челичним оцилима), док је на прстену натпис „За веру и слободу 1804“. На реверсу ордена је исти медаљон, црвене боје, са новим грбом (двоглави бели орао са штитом), док је прстен плаве боје, са натписом „Петар I 1904“. У надвишењу је златна краљевска круна. Ношен је на траци црвене боје, са белим ивичним пругама. Разлике међу степенима виде се само у димензијама ордена и траке.

Кутије фирме Шајд и Игенин израђене су од црвене коже, са натписом Карађорђева звезда и ознаком степена, а фирме Бертран са српским кнежевским грбом и ознаком степена. На унутрашњој страни поклопца су називи ових фирми. Повеља се састоји од једног листа. По ивицама је украшена флоралним орнаментом. На левој половини налази се литографисан цртеж ордена са венцем и машном. У дну, на средини, налази се суви жиг Канцеларије краљевских ордена. Ширина јој је 38 цм, а дужина 50 цм. Израђивала се у Картографској радионици Топографског одељења Врховне команде.

Орден Карађорђевог звезде додељивао је краљ и то је био орден првог ранга, испред свих осталих. Истим указом установљен је и орден Карађорђевог звезде са мачевима који се додељивао официрима за војне заслуге стечене у рату. Узор за њега био је руски Орден Светог великомученика и победоносца Георгија из 1769, одакле је преузета и девиза. Овај орден има, по средини крста, два укрштена мача и црвену траку, али без пруга.

Орден је израђиван од сребра и позлаћеног сребра, као и орден без мачева.

Орден са мачевима почео је да се додељује за време балканских ратова. Новим указом од 22. новембра 1914. ово одликовање могли су добити сви официри за ванредне успехе и пожртвовање на бојном пољу. Први степен добијао је начелник штаба Врховне команде за срећно завршен рат и командант главне армије за добитак битке од већег значаја за исход рата. Други степен добијали су команданти армија, помоћник начелника штаба Врховне команде и команданти појединих оперативних јединица за дело од одсудног значаја за добитак битке. Трећи и четврти степен могли су добити сви официри у групи и штабовима оперативне војске. Услов за добијање вишег степена, био је поседовање нижег. Такође, поседовање ордена са мачевима могло је довести и до добијања ордена без мачева. Додељивао га је краљ, више степене по свом нахођењу, а ниже на предлог команданата, који је морао бити поткрепљен и доказан, уз сагласност већине официра у пуку. Чин одликовања био је свечаност којој су присуствовали остали официри.

Још једна измена, која се тиче ордена за ратне заслуге, донета је 28. маја 1915. када је прописано да сваки војник, без обзира на чин, а због изузетног јунаштва, може бити одликован овим орденом и то оним степеном који је заслужио. Уколико већ није био носилац ордена неког нижег степена,

на сваких месец дана додељиван му је по један степен док не стигне до заслуженог.

Овим орденом одликовани су: начелник штаба Врховне команде, војвода Радомир Путник, као и војводе Живојин Мишић и Степа Степановић за заслуге стечене у Првом светском рату.

Истог датума, у Крагујевцу је установљен Војнички орден Карађорђевог звезде са мачевима, у златној и сребрној класи. Војници су њиме одликовани за изузетну личну храброст и пожртвовање. Што се тиче изгледа, у односу на Карађорђеву звезду са мачевима четвртог степена, орден је без емајла и цео је златан или сребрн (код златног ордена зраци су сребрни, а мачеви златни, а код сребрног обрнуто). На аверсу прстена промењена је орденска девиза која сада гласи: „За храброст“. На реверсу прстена је натпис „Петар I“ с горње и „1914-15“ с доње стране.

Орден је израђиван од бронзе која је позлаћена или посребрена.

Трака је троугаоног облика, црвене боје. То је иницијална варијанта, а током рата су настајали и примерци са годинама 1914-16, 1914-17. и 1914-18. Радил га је фирма Бертран.



Сл. 4



Сл. 5



Сл. 6



Сл. 7

Крст и круна на златном војничком ордену ковани су од позлаћене, а на сребрном од посребрене бронзе. Зраци су на златном ордену од посребрене, а на сребрном од позлаћене бронзе. Мачеви су на златном од позлаћеног, а на сребрном од кованог сребра.

2.3 Медаља Милош Обилић (сл. 4, 5)

Ова медаља установљена је 12. јула 1913. поводом избијања рата са Бугарском. Додељивана је за храброст на бојном пољу. Имала је златну и сребрну класу. Идејно решење дао је највероватније Ђорђе Јовановић, јер је сачуван његов рељеф Милош Обилић, мада постоје тврдње и да је аутор сликар Спиро Боцарић.

Рађена је у радионици Браће Игенин, с тим што ју је за време Првог светског рата радила и фирма Бертран.

На аверсу је попрсје Милоша Обилића у оклопу, са крилатим змајем на кациги. По ивици је натпис „Милош Обилић“. На реверсу се налазе уписани крст, два укрштена мача и лоровов венац са девизом: „За храброст“.

Трака је црвена, троугаоног облика. Носила се на левој страни и заузимала је прво место у рангу медаља. Златна медаља кована је од позлаћене, а сребрна од посребрене бронзе. Златна је додељивана официрима, изузетно подофицирима, а сребрна подофицирима и редовима. Додељује је краљ, на предлог Врховне команде, свечано, пред јединицом. Овом медаљом одликован је и генерал Петар Бојовић.

2.4 Албанска споменица (сл. 6, 7)

Краљ Александар I Карађорђевић је 5. априла 1920. установио ову Споменицу као сећање на прелазак преко Албаније 1915. године. Званичан њен назив је *Споменница за верност отаџбини 1915*. Право

на њу имали су сви који су били на војној дужности приликом преласка, али и странци који су се повлачили заједно са српском војском.

Споменица је у облику двоглавог орла који на грудима има српски грб, а у надвишењу краљевску круну. Он крилима обухвата медаљон уоквирен лорововим венцем. У медаљону се налази Александар профил. Око њега је натпис „СВОЈИМ РАТНИМ ДРУГОВИМА АЛЕКСАНДАР“. На реверсу, у три реда, налази се натпис „ЗА ВЕРНОСТ ОТАЏБИНИ“.

Медаљон је кован од месинга, а орао од посребреног цинка. Ширина споменице је 3,2 цм, а дужина 5 цм. Носила се на левој страни груди, на моарираној (3,6 цм широкој и 5 цм дугачкој) траци отворено-зелене боје (симболизује наду), са два црна (5 мм широким) ивичним пругама (симболизују беду).

Албанску споменицу израђивала је фирма Артис Бертран, а након 1921. и Браће Хугенин. Предлог за додељивање давао је Министар војске и морнарице.

Њом су одликовани и сви припадници црногорске војске који су остали на војној дужности на Солунском фронту.

Повеља је рађена у Репродукционом одсеку Географског института Главног генералштаба и њен аутор био је Ђорђе Чарапић. Вертикална је. Текст је сецесијским стилем уоквирен стилизованим стабљикама и лишћем ловора, горе и са страна, а доле је, уз стабљике, стилизовано тле. Са горње стране, у средини је приказ Албанске споменице, а са доње, у средини је круг са печатом Канцеларије краљевских ордена. Висина јој је 42 цм, а дужина 28 цм.

2.5 Споменица на рат за ослобођење и уједињење

Ову споменицу установио је краљ Александар Указом од 1. децембра 1920. године. Израђивале су је фирме Бертран и Игенин,

а аутор идејног решења је Ђорђе Чарапић, уметник и борац у Првом светском рату. Додељена је свим учесницима у рату од дана мобилизације 1914, па до 11. новембра 1918. године.

Кружна је, од патиниране бронзе, пречника 4 цм, са четири дијагонална засека који јој дају облик крста на чијим се завршецима налази по једна гранула. У медаљону је профил краља Петра уоквирен

натписом „Петар I краљ Србије“. Око натписа је венац од ловора и храста који је на четири места увезан тракама. На горњем краку је година „1914“, а на доњем „1918“. У реверсу је двоглави орао са круном на глави и српским грбом на грудима, а око њега, година 1915. на доњем краку, 1916. на левом и 1917 на десном. Ношена је на левој страни, о троугаоној траци у бојама српске тробојке.

3. Страна одликовања додељивана савезницима

3.1 Француски ратни крст (Croix de guerre)

Додељиван је војницима француске армије, независно од чина, за изузетну храброст у борби. У случају да га је заслужио више пута, војник добија палмову гранчицу, која се носи на траци.

Орден је у облику бронзаног крста, са укрштеним мачевима између кракова. У средини је медаљон са женским портретом, а около је трака са натписом „REPUBLIQUE FRANCAISE“. На реверсу медаљона су године „1914“ и „1918“. На врху је алка спојена са крстом декоративним елементом. Пречник јој је 3,7 цм. Током Првог светског рата носио се на зеленој моарираној траци, оивиченој црвеним, са пет вертикалних црвених трака на једнаком размаку. Касније је изменила свој изглед.

Ово је једини орден у историји који је додељен птици. Октобра 1918, пред крај

Првог светског рата, голуб писмоноша Cher ami био је тешко рањен. Упркос томе, донео је поруку која је спасила живот многим војницима тзв. „изгубљеног батаљона“. Голуб је угинуо од рана, али је одликован Ратним крстом.

3.2 Споменица српске славе (Gloire aux Serbes) (сл. 8, 9)

Установљена је 1916. године. Извео ју је, у стилу сецесије, Арман Баргас. Кружног је облика, са три усека на доњој, левој и десној страни. На аверсу је рељеф који приказује жену са дететом у наручју, а иза ње старог војника са пушком у руци. По доњем рубу је натпис „GLOIRE AUX SERBES“, а уз леви усек Баргасов потпис. На реверсу су грбови Француске и Србије, а изнад година „1916“. Материјал израде је посребрена бронза, техника ливење, а пречници су 3,2 цм и 3,3 цм. Трака је тробојна - плаво-бело-црвена.



Сл. 8



Сл. 9



Сл. 10



Сл. 11

3.3 Споменица српског дана (Journée Serbe) (сл. 10, 11)

Установљена је 1916. године, у Француској, поводом манифестације „Српски дан у Паризу“, одржане у славу и за помоћ српској војсци у Првом светском рату. Срцоликог је облика, са алком на врху. На аверсу је медаљон са круном, у коме су ликови краља Петра I и Александра. Медаљон има и крила и канџе орла. На ивици се налази натпис „Journée serbe a Paris“ - Српски дан у Паризу.

Реверс је исти, с тим што је у медаљону неколико грбова и текст „GLOIRE AUX INTREPIDES HEROS SERBES“. Испод је година „1916“. Урађена је од посребрене бронзе, техником ливења. Ширине је 3,2 цм, а дужине 4,5 цм.

3.4 Француски војнички орден за заслуге (Institution du Mérite militaire)

Успостављен је у Француској, у време Првог светског рата. Израђивала га је радионица Дусо (A. Duseaux Co.) из Париза. Орден има горњи и доњи део. Горњи има облик штита од бронзе, са представом укрштених топова, мачева и хелебарди. Доњи је емајлиран, састављен од петокраких кракова. Углови су затупљени, са куглицама. Беле су боје, са плавим ивицама. Између њих, са десне стране је храстов, а са леве лаворов венац, који су у дну повезани машицом. Аверс у центру има кружно поље са натписом „REPUBLIQUE FRANCAISE“ на црвеној позадини и са женском главом која симболизује Француску. На реверсу, у централном пољу, је натпис „MERITE NATIONAL“ на белој позадини, а око њега натпис „PREPARATION MILITAIRE“ на црвеној позадини. Широка је 4 цм, а дугачак 6,5 цм. Има траку од рипса љубичасте боје, са црвеним ивичним пругама, дужине 14 цм. Кутија је направљена од бордо коже, постављена белим сатеном са горње и црним сомотом са доње стране. Са унутрашње стране поклопца је назив фирме.

3.5 Плакета Франше д'Епереа

Установљена је у Француској поводом Првог светског рата, а у част маршала Франше д'Епереа. Аутор је Пол Рожер-Блоше (Paul Roger-Bloche). Кружног је облика. На аверсу је рељеф главе старијег мушкарца у униформи, у левом профилу. Уз ивицу је натпис „MARECHAL FRANCHET D'ESPEREY“. На реверсу је, у првом плану, порушена кула, а у другом балканске планине. Иза њих израња зрачећи крилати женски лик. Уз горњу ивицу је текст у два реда: „AUBE DE LA VICTORIE“. Уз доњу је натпис у четири реда, у издвојеном сегменту: „RUPTURE DU FRONT DES BALKANS SEMPTREBRE 1918.“. Испод средине, с леве стране, налази се потпис аутора. Пречник јој је 6,7 цм, а израђена је од месинга, техником ливења.

3.6 Орден Светог Георгија Победоносца (Орден Святого Георгия) (сл. 12)

Основала га је 26. новембра 1769. године царица Катарина II Велика и посветила га Св. Ђорђу као заштитнику Москве и хришћанских ратника. Ово је „једно од најславнијих војних одликовања уопште“. У историји овог ордена неколико пута вршене су измене.

Додељиван је у четири класе које су се разликовале у ширини траке и у томе што су прва и друга имале звезде. Одликовани су га добијали за храброст, ревност и заслуге у војничкој служби. Одликовање војног ордена настало је 1807. године.



Сл. 12

У облику је грегоријевског крста (равно-краки крст чији се кракови шире од центра ка крајевима). Златан је, са бело емајлираним ивицама. У средини је црвено емајлирани медаљон. На њему је Св. Ђорђе на коњу, приказан како копљем убија аждаху (то је грб Москве). У реверсу је бело емајлирани медаљон са црним иницијалом „СГ“.

Трака је црна, са две наранџасте пруге. У време Првог светског рата, због недостатка племенитих метала, уведена је и употреба бронзе и „белих“ легура. Такође, у одређеној мери измењена су и правила додељивања.

3.7 Орден Купања (Order of the Bath)

Овај орден засновао је краљ Џорџ I 18. маја 1725. године. Његов назив потиче од старе церемоније ритуалног купања које је вршено при произвођењу „витезова купања“ још од 1399. године. Био је првенствено војнички (до 1847), када га је краљица Викторија прогласила и грађанским.

Орден има три класе: Витез Великог крста, Витез заповедник и Витез пријатељ.

Облика је малтешког крста, са златним ивицама, врховима завршени златним зрнима. Кракови су раздвојени по једним златним лавом. У средини је медаљон са три златне круне између којих су ружа (симбол Енглеске), чкаљ (Шкотске) и детелина (Ирске). Све је окружено црвеном емајлираном траком на којој је златним словима исписана девиза „TRIA JUNCTA IN UNO“. Око траке се налази зелени ловоров венац. У доњем делу је плави свитак са речима „ICH DIEN“ исписаним златном бојом. Трака је црвене боје.

Повеља се састоји од пресавијеног листа са по две странице, са воденим жигом мајстора. На првој страни, у горњем левом углу је округли суви жиг, а у десном потпис краља. У доњем левом углу је текст који говори коме се орден додељује, а који

се продужава и на другу страницу. Трећа и четврта су празне. Ширине је 20 цм, а дужине 32,5 цм.

3.8 Орден италијанског Црвеног крста

Облика је стилизованог, овалног штита, ширине 2,5 цм, а дужине 3,8 цм. У средини, на белом пољу, налази се црвени крст. Около је зелено поље, са венцем при дну и петокраком звездом на врху. На полеђини је игла за причвршћивање. Трака је беле боје, са црвеном и зеленом уздужном пругом. Дужине је 15 цм, а ширине 3,7 цм.

3.9 Медаља Црвени крст Италије (Croce rossa italiana) (сл. 13, 14, 15)

Медаља је округла, пречника 3,3 цм. У средини је кружно поље, са крстом, а около је прстен са натписом „CROCE ROSSA ITALIANA“. У средини реверса је италијански државни грб, а испод њега натпис „BENEMERENTI“. Има широку алку. Ливена је од метала.

3.10 Орден Светог Маврикија и Лазара (L'Ordine dei Santi Maurizio e Lazzaro)

Овај орден заправо је комбинација два ордена. Један је Орден светог Маврикија, основан у XV веку, од стране првог војводе од Савоје, Амадеуса VIII. Други је Орден светог Лазара који потиче још из средине XI века, око 1060. године. Сјединио их је папа Гргур VIII у септембру 1572. До тада су, дуго времена, оба одликовања била неактивна.

Данашњи облик овог ордена успоставио је војвода Карло Емануел I од Савоје око 1600, а обновио га краљ Виктор Емануел од Сардиније 27. децембра 1816. године. Додељиван је католицима за услуге Италијанском Краљевству. Има пет класа и додељује се и странцима.

Зелени малтешки крст Светог Лазара налази се између кракова крста Светог

Маврикија, бело емајлираног са тролисним завршецима. У прва четири степена, у надвишењу је златна круна. Ширина је 5,2 цм, а дужина 8 цм. Трака о којој виси орден је моарирана и зелене је боје.

Повеља има пресавијен лист на два дела са по две странице и водени жиг Министарства иностраних послова Италије са грбом. У горњем левом углу је меморандум истог министарства. У десном углу су датум и место (Рим). Текст заузима целу страну. У доњем левом углу је руком исписано на кога гласи повеља. Друга, трећа и четврта страна су празне. Ширина јој је 21 цм, а дужина 29 цм.

3.11 Панамска ратна медаља (Medal of La Solidaridad)

Установљена је у Сједињеним Америчким Државама у време Првог светског рата. Кружног је облика, са алком на врху. На аверсу је рељеф који приказује девојку у античком костиму, са штитом који придржава левом руком, а десном на стени испишује текст. На реверсу је амерички грб са годинама „1917.“ са доње и „1918.“ са горње стране. Пречник јој је 3,5 цм и ливена је од бронзе.

3.12 Грчки орден краља Георгија II (Γεώργιος Β', Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων)

Орден је у облику крста, бело емајлираних кракова, између којих је венац. У средини је црвено емајлирани медаљон са иницијалом и круном. Окружен је белим прстеном са натписом. На врху је круна са крстом и алком, кроз коју је провучена трака црвене боје. Круна, венац и ивице крста су позлаћени.

Повеља је вертикална. У средини, на врху, налази се приказ ордена, доле лево је суви печат грчког краља Георгија, а десно је његов потпис. Дугачка је 34,7 цм, а широка 22,6 цм.

3.13 Орден румунске звезде (са мачевима) (Ordinul Național Steaua României)

Овај орден установио је краљ Карло I 10. маја 1877. као награду за војну и цивилну службу. Могао је бити додељен и странцима. Имао је пет класа, а касније је установљен и орден са мачевима.

Израђиван је у радионицама у Букурешту, Паризу и Бечу.



Сл. 13



Сл. 14



Сл. 15

Плаво емајлирани крст оивичен је позлатом, а између његових кракова избијају златни зраци. У средишту је медаљон, црвено емајлиран, са представом златног орла. Медаљон је окружен плавим прстеном, са златним ивицама, на коме је натпис „IN FIDE SALUS“. Око прстена је златно-зелени венац. На реверсу је крунисани Карлов монограм. На доњем крају крста је натпис „RESCH“.

Трака је црвене боје, са два пара тамноплавих пруга са стране. Повеља је вертикална, са сувим печатом Канцеларије ордена доле лево и оригиналним потписом румунског краља Фердинанда. Дужина јој је 35,9 цм, а ширина 24,1 цм.

3.14 Орден победе (зеленашка медаља)

Ово је црногорски орден основан поводом завршетка Првог светског рата. Израђен је у Риму 1919. године, а аутор је Д. Краванцола (D. Cravanzola). У облику грба је крунисани двоглави орао, са мачем у десној и шаром у левој канџи. На грудима му је, у црвено емајлираном пољу, лав. Све је уоквирено емајлираним зеленим венцем свезаним тробојком. У горњем делу, на белој траци, исписан је текст „ЗА ПРАВО, ЧАСТ И СЛОБОДУ ЦРНЕ ГОРЕ“. На реверсу, на тробојци, налази се датум „21. XII 1918“. Орден је позлаћен, димензија 4,1 цм и 4,8 цм. Трака је зелена, а има и кутију.

4. Збирка знамења Историјског музеја Србије

Збирка Знамења има 622 предмета, од чега највећи проценат заузимају различите медаље и ордење. Временски период из ког су предмети ове збирке обухвата другу половину XIX и цео XX век, све до савременог доба. Најбројнија су главна одликовања - Карађорђева звезда, Орден Св. Саве, Орден белог орла, Таковски крст и др., као и социјалистичка одликовања. Предмети су добављани поклоном или откупом. У

оквиру обрађеног дела збирке

уочљиво је неколико дародаваца или продаваца од којих је, по правилу, Музеј добијао по неколико одликовања. Предњаче физичка лица, најчешће потомци и рођаци одликованих, највише из Београда, али и институције, попут Основне школе у Злоту или Трећег општинског суда у Београду. По броју поклоњених или продатих одликовања истичу се Василије Матић, Динка Милошевић, Душан Витас, Јован Жујовић, Ружа Стојиљковић, Драгољуб Живојиновић и Љубомир Ранчић из Београда.



Сл. 16



Сл. 17



Сл. 18

Постоје подаци о имену, презимену и адреси бившег власника, а у неким случајевима и веза са одликованим, уколико он сам није био дародавац. У картоне се уносе и информације о датуму, цени и стању предмета, као и подаци о носиоцу. Главни део картона обухвата кратак историјат одликовања, опис, димензије, материјал, аутора, место и време настанка. У случају збирке Знамења Историјског музеја Србије,

далеко више података могуће је наћи на картонима, него у дигитализованој бази, јер је она и даље у фази израде. Овде је, уз консултовање литературе, поређење и помоћ ментора, обрађено 66 предмета у вези са Првим светским ратом. Међу тим предметима, највише је примерака Албанске споменице, затим Споменице на рат за ослобођење и уједињење, као и завидан број страних одликовања.

5.1 Предмети из Збирке знамења Историјског музеја Србије

Повеља о додељивању Ордена Белог орла (Инв. Бр. 304/1337)

Припадала је генералу Кости Вујичићу. На повељи пише да је одликован овим орденом због заслуга у Рату 1917, 1918 и 1919. На основу указа од 10. 5. 1920. године, повељу је 1. 11. 1926. дао канцелар Краљевског ордења, дивизијски генерал Д. Стефановић, који ју је својеручно потписао, као и секретар канцеларије, Ђорђе Чарапић. Број повеље је КО Но 1341/5. Музеју су је поклониле ћерке генерала Вујичића, Ана Вујичић-Стојановић из Београда и Магдалена Типо из Париза, 20. 9. 1993. године. Стање је добро. У врху маргине дописано је „Радошу“, а у горњем десном углу је бројка 17.

Орден белог орла са мачевима IV реда (Инв. Бр. 80/263)

Израђен је у Паризу, у радионици Артис Бертран, где је овај орден израђиван између 1914. и 1921. године, па се са великом сигурношћу може рећи да се односи на Први светски рат, с обзиром да је у питању орден са мачевима и да се зна да је одликовани Алекса Жујовић (1866-1951), посланик Радикалне странке за Округ београдски од 1903. до 1927. године, носилац и других одликовања за заслуге у овом рату. Откупљен је од Јована Жујовића из Београда, 15. 11. 1966. године, по цени од 100 нових динара. Добро је очуван, осим дела емајла на траци на реверсу који је отпао.

Орден Карађорђеове звезде III реда (Инв. Бр. 82/265) (сл. 16, 17, 18)

Потиче из париске фирме Артис Бертран, тако да припада периоду Првог светског рата. Сачувана је кутија. Орден је добро очуван. Откупљен је од Јована Жујовића, 15. 12. 1966. године, по цени од 100 нових динара, са културном вредношћу од 12.000 динара. Припадао је Алекси Жујовићу (1866-1951), посланику Радикалне странке за Округ београдски од 1903. до 1927. године.

Орден Карађорђеове звезде IV реда (Инв. Бр. 83/266)

Израђена је у париској радионици Артис Бертран, што значи да је из периода Првог светског рата. Набављена је откупом од Јована Жујовића из Београда, 15. 12. 1966. године, по цени од 50 нових динара, уз културну вредност од 7.000 динара. Очувана је, а емајл на реверсу у кругу са текстом је оштећен. Припадала је Алекси Жујовићу (1866-1951), посланику Радикалне странке за Округ београдски од 1903. до 1927. године. Била је представљена у каталогу изложбе из 1974. године.

Орден Карађорђеове звезде IV реда (Инв. Бр. 283/1316)

Није сигурно да ли је из периода Првог светског рата. Нема повељу, траку, ни кутију, па се не може утврдити из које је радионице. Припадала је генералу Кости Вујичићу,

а Музеју ју је поклонила његова ћерка Ана Вујичић-Стојановић, 20. 9. 1993. године. Плави емајл прстена медаљона на реверсу је оштећен. Причвршћен је за дашчицу.

**Орден Карађорђевог звезда
са мачевима IV реда**
(Инв. Бр. 285/1318)

Израђен је у радионици Артис Бер-тран, што говори да је из периода Првог светског рата. Припадао је генералу Кости Вујичићу, а Музеју га је поклонила његова ћерка, Ана Вујичић-Стојановић из Београда. Емајл у прстену медаљона у реверсу је оштећен.

**Орден Карађорђевог звезда
са мачевима IV реда**
(Инв. Бр. 99/282) (сл. 19, 20)

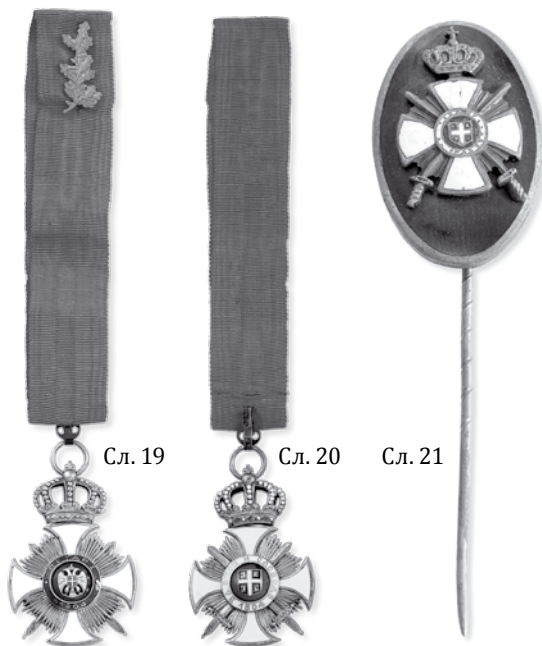
Има црвену траку од рипса, ширине 2,5 цм, са прикаченом металном границом жира. То је знак да је носилац два пута одликован. Откупљен је од Василија Матића из Београда, 9. 3. 1967. године, по цени од 100 нових динара. Припадао је Светомиру Матићу, артиљеријском пуковнику. Нема кутије, али је очуван. Није поуздано да ли се односи на период Првог светског рата. Музеј поседује и повељу (под бројем 100/283) која је откупљена истовремено са орденем, по цени од 30 нових динара и са истом толиком културном вредношћу. Светомиру Матићу је додељена 20. 7. 1926. године. Савијена је на три места по дужини и једном по ширини. Није познато да ли се односи на период Првог светског рата.

**Значка Карађорђевог звезда са
мачевима** (Инв. Бр. 111/652) (сл. 21)

Значка је елипса облика. На црвеном емајлу је аплицирана Карађорђева звезда са мачевима, од белог емајла и месинга. На полеђини се налазе игла за причвршћивање и утиснут текст: „ГОЛДШТАЈН БЕОГРАД“. Ширина јој је 1,6 цм, а дужина 2,5 цм. Откупљена је од Милоја Јовановића из Београда, 23. 3. 1973. године, за 40 нових динара. Очувана је. Непознато је да ли је из периода Првог светског рата.

**Медаља за храброст Милош Оби-
лић II реда** (Инв. Бр. 21/204)

Музеј је откупио овај предмет од Руже Стојиљковић из Београда, 3. 10. 1966. године, за 20 динара. Очуван је.



Сл. 22

**Медаља за храброст Милош Оби-
лић I реда** (Инв. Бр. 75/258)

Очувана је, али јој недостаје трака. Набављена је откупом од Слободана Живановића из Београда, 9. 3. 1967. године, по цени од 20 нових динара, уз културну вредност од 2.200 динара.

**Медаља за храброст
Милош Обилић** (Инв. Бр. 228/5526)

Мало је вероватно да је из периода Првог светског рата, јер потиче из радионице Браће Хугенин. Мањих је димензија од уобичајених. Набављена је откупом од Динке Милошевић из Београда, 15. 10. 1980. године, по цени од 400 тадашњих динара.

**Златна медаља за храброст
Милош Обилић** (Инв. Бр. 287/1320)

Потиче из времена између 1914-1926, па постоји вероватноћа да је из Првог светског рата, нарочито када се упореди са осталим одликовањима носиоца, генерала Косте Вујичића. Израђена је у Ле Локлу. Музеј ју је добио на поклон од ћерке генерала Вујичића, Ане Вујичић-Стојановић. Постоје још две овакве медаље генерала Вујичића: једна, којој недостаје трака и са оштећеном позлатом (у бази података под Инвентарним бројем 288/1321, и друга, са местимично оштећеном позлатом (под Инвентарним бројем 289/1322).



Сл. 23



Сл. 24

**Сребрна медаља за храброст
Милош Обилић** (Инв. Бр. 307/3802)

Израђена је у Ле Локлу, после 1914. године. Откупљена је од Мирослава Николића из Београда, 13. 2. 1995. године. Стање је добро, али недостаје трака.

**Минијатура медаље Милош Оби-
лић** (Инв. Бр. 183/2782) (сл. 22)

На црвеној траци од рипса је минијатурни орден коме је аверс видљив, а на полеђини је игла за причвршћивање. Пречник ордена је 8 мм, а дужина траке 3,7 цм. Предмет је поклонила Боса Стојановић из Београда, 23. 10. 1963. године. Није познато да ли је из периода Првог светског рата.

Албанска споменица
(Инв. Бр. 24/207)

Споменицу је Музеј откупио од Руже Стојиљковић из Београда, 3. 10. 1966. године, по цени од 50 динара, уз културну вредност од 5.200 динара. Очувана је и изложена је у каталогу из 1974. године.

Албанска споменица
(Инв. Бр. 25/208)

Ова споменица откупљена је од Љубомира Ранчића из Београда, 30. 3. 1967. године, за 30 тадашњих динара, док је културна вредност била процењена на 5.200 динара. Добро је очувана, али је трака оштећена. Била је власништво Мирка Стојановића, редова у резерви. Сачувана је и диплома (у бази под бројем 27/210). Додељена му је 23. 11. 1921, а откупљена по цени од 20 динара, са културном вредношћу од 20 нових динара. Хартија је пожутела.

**Значка Удружења носилаца
Албанске споменице**
(Инв. Бр. 26/209) (сл. 23, 24)

Израђена је у радионици Гризбах и Кнаус из Загреба. Ливена је, од метала. У облику реверса Албанске споменице је, а са задње стране је игла за причвршћивање.

Ширине је 1 цм, а дужине 2,3 цм. Откупљена је од Љубомира Ранчића из Београда, 30. 3. 1967. за 10 тадашњих динара, мада јој је културна вредност била 1.200 динара. Добро је очувана. Припадала је Мирку Стојановићу, редову у резерви.

Албанска споменица

(Инв. Бр. 57/240)

Откупљена је од Драгољуба Живојинића из Београда, који је њоме одликован на Крфу, након демобилизације, а на предлог Врховне команде. Тада је имао чин поднаредника. Откуп је извршен 17. 10. 1966. године, за 50 нових динара. Очувана је.

Албанска споменица

(Инв. Бр. 74/257)

Музеј је ову споменицу добио на поклон од Основне школе у Злоту, 17. 8. 1966. године, а њена културна вредност је била 1.000 динара. Недостаје јој трака.

Албанска споменица

(Инв. Бр. 89/272)

Откупљена је од Василија Матића, 7. 3. 1967. године, за 50 нових динара, уз културну вредност од 5.500 динара. Припадала је Светомиру Матићу, пуковнику. Очувана је. Музеј је, након два дана, за 20 нових динара откупио и повељу на којој

је забележен датум доделе - 23. 11. 1921. (у бази под бројем 90/273). Савијена је по дужини и ширини.

Албанска споменица

(Инв. Бр. 203/5445)

Музеј је ову споменицу откупио 6. 12. 1979. године од Динке Милошевић, за 150 тадашњих динара. Припадала је њеном оцу Петру Поповићу, пешадијском потпоручнику, учеснику балканских ратова и Првог светског рата. Недостаје јој трака. Сачувана је повеља од 23. 11. 1921. која је откупљена за 70 динара, 11. 2. 1981. и чува се под (Инвентарним бројем 235/5822. Петар Поповић био је официр југословенске војске и 1941. отишао у Лондон, где је и умро 1978. године.

Значка Албанске споменице

(Инв. Бр. 260/7280)

Значка је за качење на ревер. Представља реверс Албанске споменице и минијатурна је (1,5 цм ширине и 2,3 цм дужине). Поклон је Војиславе Розић из Београда, 14. 2. 1989. Године. Очувана је. Припадала је Гојку Ђ. Јанковићу, оцу дародавке, редову VI хаубичке батерије III армије, I позива. Уз ову значку она је поклонила и повељу (у бази под бројем 259/7279), издату 18. 4. 1940. Обрезана је до самог орнаменталног оквира и залепљена на подлогу од хартије.



Сл. 25



Сл. 26



Сл. 27

Повеља о додељивању Албанске споменице (Инв. Бр. 246/7264)

Припадала је Миладину Лазаревићу (1890, село Дреновац код Крагујевца - 4. 11. 1963, Београд), учеснику Првог светског рата, ратном војном инвалиду. Издата му је 25. 11. 1940. Споменица недостаје, јер је са њом сахрањен. Повељу је поклонио његов син Мирослав Лазаревић из Београда, 5. 12. 1988. Пресавијена је на неколико места.

Албанска споменица (281/1314)

Музеју су је поклонили Ана Вујичић-Стојановић из Београда и Магдалена Типо из Париза, 20. 9. 1993. године. Припадала је генералу Кости Вујичићу, а израђена је у радионици Артис Бертран 1920/21. Прикачена је за дашчицу. Такође су поклонили и потврду која је у добром стању (Инв. бр. 302/1335).

Споменица на рат за ослобођење и уједињење (Инв. Бр. 58/241)

Откупљена је од Драгољуба Живојиновића из Београда, који је њом одликован 1920. године. Откупљена је 17. 10. 1966. по цени од 40 нових динара, иако јој је културна вредност износила 4.200 динара. Очувана је и презентована у каталогу из 1974. године.

Споменица на рат за ослобођење и уједињење (Инв. Бр. 64/247)

Потиче из 1920. године. Очувана је, само јој недостаје трака. Набављена је откупом од Руже Стоиљковић из Београда, 3. 10. 1966. Откупљена је за 20 нових динара, мада јој је културна вредност била 2.200 динара.

Споменица на рат за ослобођење и уједињење (Инв. Бр. 143/1347) (сл. 25)

Набављена је откупом од Олге Костић из Београда, 8. 4. 1968. године, за 20 нових динара. Очувана је, али се трака распада.

Припадала је Властимиру Костићу, добровољцу у Првом светском рату, шефу кабинета Министра саобраћаја 1927-1939. и директору Речне пловидбе 1939-1941. Умро је 1953. године.

Споменица на рат за ослобођење и уједињење (Инв. Бр. 204/5446)

Набављена је откупом од Динке Милошевић из Београда, 6. 12. 1979. године, за 150 тадашњих динара. Припадала је њеном оцу Петру Поповићу, капетану I класе, учеснику балканских ратова и Првог светског рата. Недостаје јој трака. Уз споменицу откупљено је и уверење под бројем 236/5823 од 23. 8. 1923. године, које му је тада издао XVIII пешадијски пук „Суворовски“ на Бањици. Откупљено је 11. 2. 1981. за 30 тадашњих динара.

Споменица на рат за ослобођење и уједињење (Инв. Бр. 282/1315)

Припадала је генералу Кости Вујичићу. Поклонили су је музеју Ана Вујичић-Стојановић из Београда и Магдалена Типо из Париза, ћерке генерала Вујичића, 20. 9. 1993. године.

Медаља Друштва за неговање традиција ратова 1912-1920. (Инв. Бр. 556) (сл. 26, 27)

Ова медаља потиче из деведесетих година, али се односи на Први светски рат, па је због тога спомињемо. Медаља је крупна, пречника 4 цм. На врху се налазе ушица, алка и троугласта трака, у бојама српске тробојке (на аверсу, око споменика српског ратника из ратова 1912-1920). Уз обод је натпис у два реда: „ДРУШТВО ЗА ЧУВАЊЕ СПОМЕНИКА И НЕГОВАЊЕ ТРАДИЦИЈА ОСЛОБОДИЛАЧКИХ РАТОВА СРБИЈЕ 1912-1920“. На реверсу, у средини, испод маслине су приказани редови војничких шатора. Изнад њих, десно, је крст. Доле је натпис, у три реда: „КРФ 1916-1996. ОСТРВО ВАСКРСА СРПСКЕ ВОЈСКЕ“. Медаља је позлаћена.

Откупљена је од Драгана Станисављевића из Зрењанина, 14. 1. 1997. године, за 24 тадашња динара.

Амајлија из Првог светског рата

(Инв. Бр. 179/2379) (сл. 28, 29)

На новчићу, непознатог порекла, с једне стране урезани су у средини иницијали „Д.А.М.“ у квадратном пољу. Околу су године „1914, 1915, 1916, 1917“. У четири поља, на која је новчић подељен, налазе се сунце, срце, крст и сидро. Изнад сунца и срца, по рубу, исписано је ћирилично „СРБИЈА“, изнад крста „АЛБАНИЈА“, а изнад сидра „КРФ- СОЛУН“. Пречник му је 2,3 цм. Пробушен је. Набављен је откупом од Миодрага Тривунца из Београда, 29. 2. 1968. године, за 5.000 тадашњих динара, док му је културна вредност била 5.200 динара.

Француски ратни крст

(Инв. Бр. 102/285)

Набављен је откупом од Василија Матића из Београда, 9. 3. 1967. године, за 120 нових динара, са културном вредношћу од 12.000 динара. Очуван је, али му недостаје трака. Припадао је Светомиру Матићу, армијском генералу.

Споменица *Glorie aux Serbes*

(Инв. Бр. 226/5523)

Музеј је овај предмет откупио 4. 2. 1980. године, за 300 тадашњих динара, од Боровоја Вукчевића из Београда. Предмет је очуван.

Споменица *Journee Serbe*

(Инв. Бр. 227/5524)

Предмет је набављен откупом од Боровоја Вукчевића из Београда, за 300 тадашњих динара, 4. 2. 1989. године. Очуван је.

Француски војнички орден за заслуге

(Инв. Бр. 239/6819)

(сл. 30, 31, 32)

Овај орден откупљен је 18. 2. 1986. године, по цени од 2000 тадашњих динара. Власник је био Душан Витас из Београда,



Сл. 28



Сл. 29



Сл. 30



Сл. 31



Сл. 32

а носилац Славољуб Илић, члан дипломатске делегације Краљевине Србије у Алжиру, који је добио због смештаја српских војника.

Плакета Франше д'Епереа
(Инв. Бр. 503) (сл. 33, 34)

Предмет је набављен откупом од Небојше Митровића из Београда, 26. 12. 1996. године, за 30 тадашњих динара.

Значка Ордена Светог Ђорђа
(Инв. Бр. 60/243)

Значка је пречника 1,1 цм. Идентична је ордену. Прикачена је на кружну траку од рипса, тамно и светлобраон боје. Добијена је на поклон од Трећег општинског суда у Београду, из заоставштине Петра Зотова из Београда. Културна вредност у том тренутку била је 1.000 динара. Предмет је очуван. Непознато је да ли је из времена Првог светског рата.

Медаља Croce rossa italiana
(Инв. Бр. 76/259)

Ова медаља набављена је откупом од Катарине Кисић из Ресника, која је учествовала у Првом светском рату као болничарка. Откупљена је за 20 динара, 20. 12. 1966, а културна вредност јој је била 2.200 динара. Медаља је очувана.



Сл. 33



Сл. 34



Сл. 35

Орден италијанског Црвеног крста
(Инв. Бр. 77/260) (сл. 35)

Орден је набављен откупом, 20. 12. 1966, од Катарине Кисић из Ресника, која је учествовала у Првом светском рату као болничарка. Откупљен је за 20, а културна вредност била му је 2.200 динара. Очуван је.

Орден Светог Маврикија и Лазара
(Инв. Бр. 95/278)

Орден је припадао Светомиру Матићу, артиљеријском пуковнику. Додељен му је 9. 11. 1918. што је исписано на повељи (и(И)?нв. бр. 96/279) Један је од прва четири степена, јер има круну у надвишењу. Набављен је откупом од Василија Матића из Београда, 7. 3. 1967. године за 120, али му је културна вредност тада била 13.000 динара. Извађени су делови емајла у делу где се састају краци крста, круна је улубљена и недостаје трака. Има, поред основне алке, и једну додатну, дугуљасту. Повеља је откупљена 9. 3. 1967. за 30 нових динара. Савијена је по дужини и ширини.

Панамска ратна медаља
(Инв. Бр. 101/284) (сл. 36, 37)

Откупљена је од Василија Матића из Београда, 7. 3. 1967. за 100 тадашњих динара, мада му је културна вредност тада износила 16.000 динара. Припадала је Светомиру Матићу, армијском генералу. Очувана је, али јој недостаје трака.



Сл. 36



Сл. 37



Сл. 38



Сл. 39



Сл. 40

Повеља о додељивању Грчког ордена (Инв. Бр. 188)

Додељена је Василију Петковићу, а откупљена је од Драгана Станисављевића из Зрењанина, 15. 5. 1997. за 180 динара.

Повеља о додељивању Ордена румунске звезде III реда (Инв. Бр. 196)

Датум на овој повељи је 1. 3. 1918. Додељена је Василију Петковићу, а откупљена од Драгана Станисављевића из Зрењанина, 15. 5. 1997. за 180 динара.

Зеленашки орден победе (Инв. Бр. 255/7273) (сл. 38, 39, 40)

Орден је откупљен од Зоре Лучић из Београда, 25. 7. 1988. за 20.000 динара. Очуван је.

Закључак

Резимирајући претходно изнето, можемо закључити да збирка Знамења Историјског музеја Србије, међу већим бројем ордења, медаља и споменица, на основу којих се може стећи увид у развој одликовања у Србији, садржи и одређени број - 61 примерак - домаћих и страних, помоћу којих се може изградити музејска слика о једном од највећих догађаја из светске и националне историје, какав је Први светски рат, као и актерима који су у њему учествовали.

Библиографија

Dragomir Acović, *Vojni orden svetog velikomučenika i pobedonosca Georgija*, у: *Numizmatički časopis Dinar, specijalno izdanje Orden, br. 1*, Srpsko numizmatičko društvo, Beograd, 1979.

Драгомир М. Ацовић, *Слава и часи. Одликовања међу Србима - Срби међу одликовањима*, Службени гласник, Београд, 2013.

Ranko Mandić, *Spomenica za vernost otadžbini 1915 (Albanska spomenica)*, у: *Numizmatički časopis Dinar, specijalno izdanje Orden, br. 2*, Srpsko numizmatičko društvo, Beograd, 2002.

Душанка Марићић, *Одликовања Црне Горе, Србије и Југославије 1841-1960. из збирке Војног музеја Београда*, Војни музеј, Београд, 1994.

Мила Пилетић, *Одликовања југословенских народа XIX и прве половине XX века (до 1941) из збирке Војног музеја у Београду*, Војни музеј, Београд, 1987.

Boris Prister, *Odlikovanja, Povijesni muzej Hrvatske*, Zagreb, 1984.

Milan Stojanović, *Izrađivači naših odlikovanja, Braća Hugenin*, у: *Numizmatički časopis Dinar, specijalno izdanje Orden, br. 2*, Srpsko numizmatičko društvo, Beograd, 2002.

Нада Тодоровић, *Југословенске и уносране медаље*, Народни музеј, Београд, 1964.

Pavel Car, Tomislav Muhić, *Odlikovanja Srbije i Jugoslavije od 1859. do 1941*, Verlag Militaria, Wien, 2009.

Robert Werlich, *Orders and Decorations of All Nations, Ancient and Modern, Civil and Military*, Quaker Press, Washington, 1974.

Кашалој изложбе Ордење и медаље Србије и Црне Горе, збирка Марка Појовића, Музеј града Београда, Београд, 1979.

Medalje i plakete, medalje i plakete iz zbirke Narodnog muzeja i dela savremenih skulptora, Narodni muzej, Beograd, 1981.

Наша одликовања до 1941, Из колекције Војног музеја у Београду, Војни музеј, Београд, 1971.

Redakcijski tekst, *Kraljevski Orden belog orla*, у: *Numizmatički časopis Dinar, specijalno izdanje Orden, br. 2*, Srpsko numizmatičko društvo, Beograd, 2002.

Интернет извори

<http://www.arhivja.autentik.net/images/odlikovanja.pdf>

FIRST WORLD WAR MEDALS FROM THE HISTORICAL MUSEUM OF SERBIA

The objective of this paper was to present the objects from the collection of medals of the Historical Museum of Serbia from the period of the First World War, as well as from the years following that period, which relate to the war. Besides the Serbian ones, we also overviewed foreign medals awarded to Serbian soldiers. We provided summary data on the development of medals in our country during the First World War and then, after having classified them into Serbian

and Allies' medals, we gave a short presentation of the origin, manufacture and iconography of each one of them. We presented the information on the collection and highlighted specific objects related to our topic. According to the classification and detailed inspection of the collection, it can be concluded that the Historical Museum of Serbia owes an admirable number of medals, among which as many as 61 examples from the First World War.

M. A. Jelena PUZIĆ

LES INSIGNES DE LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE DU MUSÉE HISTORIQUE DE LA SERBIE

Le but de ce travail fut la représentation des objets du recueil des insignes du Musée historique de la Serbie, de la période de la Première Guerre mondiale, tout comme des années d'après-guerre, mais en relation avec la guerre. Mis à part les insignes serbes, on prit en considération également les décorations étrangères, décernées aux soldats serbes. On donna des renseignements sommaires sur l'évolution des décorations dans notre pays au temps de la Première Guerre mondiale et, ensuite, à travers la répartition

en décorations serbes et alliées, une représentation concise générale de l'apparition, de l'exécution, de l'iconographie de chaque décoration séparément. On a exposé des informations sur le recueil et on a mis à part les objets concrets de l'étendue de notre thème. D'après la classification et la possibilité d'exercer un contrôle détaillé dans le recueil, on peut conclure que le Musée historique de la Serbie possède un nombre de décorations digne d'être envié, parmi lesquels voire 61 exemplaires de la Première Guerre mondiale.

Jelena PUZIC, M.A.